

fokner u japanu

Prilika da jedan neočekivani pisac poseti Daleki Istok sama je po sebi značajna. Ali kada je taj pisac najbolji predstavnik savremene američke književnosti i kada predstavlja svoju zemlju, čovek grafički može da vidi sliku Amerike, njenih pisaca, njene kulturne probleme u novom zasnjujućem svetlu. To se dogodilo jednom prilikom kada je Viljem Fokner doputovao u Japan. Fokner je zapazio gledišta i razgovarao sa narodom, ali najvažniji cilj njegovog boravka bio je da izmenja misli i ideje. U Naganu i u drugim krajevima ostrva Fokner se sreo sa studentima, piscima i mnoštvom građana. Njegovi spontani odgovori na pitanja ljubopitljivog sveta — slede:

PITANJE: G. Fokner, nikada nisam očekivali da ćete doći u Japan. Sta Vas je dovelo ovamo?

FOKNER: Kada sam primio ovaj poziv, odbio sam ga, jer je Vaša kultura strana mojoj kulturi. Nisam ni mislio da bismo mogli razumeti jedni druge. Tada je neko iz Državnog sekretarijata u Vašingtonu rekao: „Kad biste Vi znali kako japanski narod želi da Vas vidi, i kada biste shvatili koliko biste dobra mogli učiniti svojim odlaskom, ne biste oklevali.“ I ja sam pomislio da ljudi koji žele da upoznaju jedni druge moraju u činiti izvesne napore; ako ima šta što ljudi jednog naroda mogu dati ljudima drugog naroda, to je napor koji će učiniti da to urade. Čak i kada sami posumnjaju u ishod svega.

PITANJE: Pitanje je vrlo detinjasto i jednostavno, ali pošto se veoma interesujem za Vas kao pisca, pitao bih Vas nešto o Vašem životu kao pisca; — kako pišete svoje romane?

FOKNER: Ja stvarno i nisam pisac u smislu u kom ste Vi mislili. Odredio sam život još pre nego što sam počeo da pišem. Ja sam seljak. Moj život je oranica, konji i odgajivanje žitarica i stočne hrane. Bavio sam se pisanjem jednostavno zato što sam to voleo — to je bilo nešto veoma lepo i nisam imao planova; brinem se o svojoj farmi i konjima, a kada imam vremena, pišem ili ako imam nešto što želim da napišem, pronaći ću vreme i da napišem to — samo da budem pisac — to nije moj život; moj život je zemljoradnički — tako da u tom slučaju ja i nisam pisac, jer to nije prvo došlo. Uvek nalazim vremena da pišem, ali i takodje i druge stvari da radim.

PITANJE: Mislite li da su na Vas uticala dela Servud Andersona?

FOKNER: Mislim da je on bio otac svih mojih dela, svih dela Hemingveja, Fildžeralda, svih nas. On nam je pokazao put, jer do tog vremena američki pisac je bio istočnjak — putovao je preko Atlantika u Englesku i Francusku; jedino smo u doba Andersona imali Amerikanca koji je bio pravi Amerikanac. Ziveo je u prostranom centralnom delu doline Misisipija i pisao ono što je tamo nalazio. Hotorn i drugi bili su Evropejci a ne Amerikanci.

PITANJE: Kakve čitaoce ili publiku očekujete dok pišete roman?

Odgovorili ste da pišete dela za svoj sopstveni interes, za sebe samog, ali kad pisac želi i da ih izda, čini mi se da ipak u svojoj glavi mora zamisliti neku vrstu čitalaca. Računate li na čitaoce južnjake, ili na mnogo obimniju grupu ljudi?

FOKNER: Za sada ne mogu na ovo da odgovorim, jer sam jedno vreme bio toliko zauzet piisanjem, pisao sam tako ozbiljno da nisam imao vremena da stane i pomislim: »Ko će ovo čitati? Da li će mu se sviđati ili ne?« Jer sam bio veoma zauzet pokušavajući da napišem nešto što bi me zadovoljilo, što bi mi odgovaralo što bi po mojoj oceni bilo najbolje. Svaki put to nije bilo tako, a ja nisam imao vremena da se zaustavim i pomislim ko će to čitati, šta će oni misliti, jer sam u to vreme bio užasno okupiran pisanjem sledećeg dela nadajući se da će ono biti to, što će mi potpuno odgovarati. Ne mislim da kažem da celo to vreme nije bilo veselo dok sam radio; bilo je veselo. Ali pošto sam ostario, i počeo da popuštam, postao sam svestan da postoje ljudi koji čitaju knjige. I kada sam pronašao da ljudi čitaju, izvlače zadovoljstvo iz knjiga — i nalaze u njima nešto od onoga što sam ja pokušao da stvorim, bio sam vrlo zadovoljan, vrlo polakan. Mada su u knjigama nalazili stvari koje zbog suviše zauzetosti nisam dovoljno objasnio. Našli su simbolizam, za koji u delima nisam imao osnove da ga ostvarim. Ali simbolizam koji je u knjigama, očevidno predstavlja instinkt u čoveku, ne u čovečjem znanju nego u nasledstvu njegovih starih osnova, u njegovoj krvi, možda u njegovim kostima — pre nego u stovarištu njegovog sećanja, njegovog intelekta.

PITANJE: Mislim da je Vaš Jug vrlo komplikovan. Mislite li da možemo shvatiti da je Vaš stil komplikovaniji, bar za nas, zbog toga što je i Vaša sredina složenija?

FOKNER: Ne gospodine, toga se sasvim ne pridržavam. Mislim da tema, priča, pronalazi svoj sopstveni stil. Znam ako čovek potroši suviše mnogo vremena mučeći se oko svoga stila — on će završiti ne ostavljajući za sobom ništa sem stila. Da je to tema koju on pokušava da ispriča — ako je vredna pričanja — nešto što ga tako snažno pokreće i uzbuđuje, da je on gotov da je ispriča i da kaže: »Kilroj je bio ovde«; spreman je da samo tada kaže svu istinu jer neće imati drugu priliku. A pokušao je to on i ranije ali nije bilo dovoljno dobro. Sada će ponovo pokušati da je bolje ispriča, ali on to preduzima promišljeno, s namerom da bude nejasan, pokušava sada da skupi sve što u njoj ranije nije bilo. Možda će ovog puta biti to dobro. Sada evo razlike između Japanca i Amerikanca. Japanc je stariji duže je umetnik i siguran je da je prefinjenost — prefinjenost i prefinjenost prava — sve dok ne ostane samo jezgro. Možda će zapadnjak koji nije dugo umetnik jednoga dana pronaći to isto, ali dotle ne. Naročito Amerikanac čija je kultura masovne proizvodnje, i na taj način sredina mu mora predstavljati njegov stil bez aktivnog stvaranja tog stila; to je njegov temperamenat. I nedostatak prakse, ne bih rekao da upoznava, nego oseća potrebu praktičnih uticaja. Slučajno to bi bio jedan sličan Hemingveju, koji je kroz instinkt ili kroz dobre učitelje naučio da bi mogao bolje raditi pridržavajući se savitljivog stila, i vežbao se ne da bude stilist, nego da kaže šta se promenilo u metodu za koji su njegovi učitelji rekli: »To je dobar metod«. On je na tome istrajavao. Imao je prava to da uradi možda zato, jer je ono što je uradio bilo vrlo dobro. Ali drugo, Vulf naprimer, i ja — mi nismo imali instinkt ili učitelje, ili

šta bilo ni u kom slučaju. Mi smo pokušali da u poseban paragraf nagonimo i sabijemo sve svoje iskustvo da bismo dobili celu i potpunu nijansu trenutnog iskustva svih svetlih (jasnih) i ponovo zadobijenih pogleda u tom posebnom paragrafu. Eto, zašto je to nezgodno i teško za čitanje. To nije zato što smo mi nepromišljeno pokušali da ga učinimo nezgodnim, nego zato što nismo mogli drukčije.

PITANJE: Mogu li dodati gospodine Fokner da i mi u Japanu imamo takodje nove pokrete. Vi govorite o prefinjenosti, ali u poeziji napr. takodje imamo nove pokrete. Nova generacija neće biti zadovoljna onim što je nasledila iz prošlosti. Oni imaju svoje sopstvene stvari, one koje

žele da izraze i zato se kaže da tema izvlači odgovarajući izraz, a ja mislim da nova generacija takodje neće biti zadovoljna uglavnom djenim stilom, stilom izražavanja.

FOKNER: I ja isto tako mislim. Tvrdim da je nezgodno ono što je prvobitno odgovoreno za tu vrstu izmene u glasu, stilu i obliku dela. Takodje mislim da sam i ranije rekao da nesreća izgleda dobra za ljude — što je teško poverovati. Jer kada suviše dugo uspevaju, nešto umire, suši se i tada oni moraju da propadnu pod svojom sopstvenom težinom isto kao što se desilo tolikim mno brojnim imperijama i dinastijama; ipak nesreća je dobra za čoveka. Ako i ne uradi ništa drugo ona ga potseća ko je i šta je. Siguran sam da ste u pravu kad kažete da će u japanskom pisanju, poeziji i slikarstvu doći do novog oblika.

PITANJE: Da li će jednostavnost stila značiti ishod iz odsutnosti, iz nesreće?

FOKNER: Ne bih rekao. Naravno, ja ne idem dovoljno u korak sa književnošću... da bih stvarno mogao odgovoriti, ali ipak ne bih rekao. Kao što sam kazao ja nisam književnik u pravom smislu. I ne čitam da bih video šta su taj stil ili metod značili, nego čitam zbog toga što je ono o čemu čitam baš upravo o ljudima koji se ponašaju tako kako ja mislim da ljudi treba da se ponašaju.

PITANJE: Ne mislim po idejama nego po upotrebi reči.

FOKNER: Opet, ne znam o tome mnogo, jer, u vašem smislu, ja nisam čak ni obrazovan čovek. Nisam voleo školu i završio sam je još u šestom razredu tako da stvarno ništa ne znam o racionalnim i logičkim procesima. Nisam naučio dovoljno matematike da bih posedovao disciplinovan um.

PITANJE: Mnogo se interesujem za vaše verovanje u to da će čovek nadvladati. Nije li to suviše opširno pitanje?

FOKNER: Ne, gospodine. Jer verovanje da će čovek nadvladati je ustvari tvrdjenje koje nije potrebno stalno dokazivati, prijavljati mu i zastupati ga. To verovanje je slično onom koje čovek ima u bogu, Budi ili u bilo kom potstreku. Jedina stvar koja bi mogla da izmeni verovanje u to da će čovek nadvladati bila bi sumnja u to da može da nadvlada. Mislim da u svom životu neću pronaći ništa što bi me navelo da posumnjam da će čovek nadvladati. Da, očekujem da vidim trenutke u kojima propada ali to su kratkotrajni padovi. Mislim da će u pogodnom vremenu čovek rešiti većinu svojih problema izuzev onih kojima je zauvek kažnjen — jednostavno zato što je od krvi i mesa.

(nastavak na 14 strani)

andré-charles rousseau

praznici

tristan tzara na bori sunca

utapljuje futrima žudnje mišice i voće
u strovom i tajnom likeru
čadja protkana zlatnim šipkama
pokriva noć razderanu kratkim motivima

na ponovo postavljenom horizontu
zavjesa tekuće vode široka živahna
škrguće maleni privatni koeficijent
moje ljubavi
u iznenada osvijetljenim vratima

uznemirena iščekilim željama
zaplakana nestrpljiva drhćuća
ti gubiš lišće u oglasu privatnih ugovora
nestalnost vode zajedno sa suncem klizi tvojim tijelom

rascijepljenim čudom nazire se maska
nikad jasna nikad nova
ti hodaš a život pokreće zamašnjak
i eto zašto se oči prevrću u njihovom uzroku
uspjeh krvi preko krika parobroda
lepeza plamenova na vulkanu znaš
da su grobne žile
upravljale s tolikim strastvenim pjesmama
na bijegu svijet
šešir sa cvijećem
svijet
violina koja svira na jednom cvijetu
svijet
jedan prsten načinjen za jedan cvijet
jedan cvijet cvijet za kitu cvijeća cvijeća
jedna cigaretna doza napunjena cvijećem
jedna malena lokomotiva u očima cvijeća
jedan par rukavica za cvijeće
u koži cvijeća kao naše cvijeće cvijeće cvijeće cvijeće
i jedno jaje

S francuskog preveo Igor MANDIĆ

TRISTAN TZARA (1896), čuveni avangardista i tvorac dadaizma, koji nastaje 1916 u Zürichu. „Stavite — govorio je on — riječi u šešir, vucite na sreću i eto dadaističke pjesme“. Lagao je, jer iz te bizarne zbrčke, ako je stvaraju njegove rijeke, izlaze glatke, bistre i lucidne pjesme koje zbog svojih neobičnih metafora, različitih uzbuđenja i revolta, zbuduju, pobudjuju i privlače čitaoce. On na kaleidoskopski način izvlači riječi iz novina, iz naših duševnih zbivanja, i stvara fragmentne i fascinantne pjesme, čiji stihovi priče varnicama talenta, kojega će morati priznati svaki budući historičar književnosti.

(nastavak sa 13 strane)

PITANJE: Možete li proširiti ljudske dužnosti koje će dovesti dotle da čovek postigne taj uspeh?

FOKNER: Dužnost je usko vezana za njegov kvalitet koji u nedostatku bolje reči nazivamo besmrtnošću. Dokaz te njegove besmrtnosti je činjenica da ju je on dugo sačuvalao uprkos mučenjima i bolu koje je sam za sebe pronašao i što izgleda i dalje nastavlja da pronalazi. On još uvek traje i još mu uvek neki glas, neka priča govori: »To je pogrešno, moraš uraditi bolje od ovog.« I uvek negde ima neko ko kaže: »Da, istina je, uradiću bolje nego što je ovo.« mada zna da će možda propasti kada naiđe kriza.

PITANJE: Šta mislite o crnačkim piscima?

FOKNER: Bio je jedan, koji je bio vrlo talentovan. Zvao se Richard Rajt. Napisao je jednu dobru knjigu, a onda je zastranio, jer se suviše bavio razlikom između crnca i belca. Prestao je da bude pisac i postao crnac. Drugi, po imenu Ellison, ima talenta i odbacio je mogućnost da bude prvo crnac; on je ostao pisac. Mislim da će i dalje napredovati. Ima i drugih on nemaju talenta kao ova dvojica, nisu talenti u pravom smislu. Rajt se, kao što sam rekao, više istakao kao crnac nego kao pisac i to ga je upropastilo. A pisac na prvom mestu mora biti pisac — sve ostalo je sporedno — neka prvo bude pisac, pa pošteni, hrabri ili bilo šta još, ali neka je na prvom mestu pisac.

PITANJE: Vaše simpatije prema Jugu prirodne su i razumljive jer ste i Vi Južnjak, ali otvoreno govoreći, Vaš način tretiranja juga ponekad je sasvim čudan. Zašto Vaše ličnosti (mislim na »Svetiliste« i »Uljez u prašinu«) moraju da se degenerišu ili propadnu. Možete li to objasniti?

FOKNER: Da, mislim da je to tako prosto zato što toliko volim svoju zemlju i želim da popravim njene greške i njene ljude a jedini način da to postignem je da ih posramim. Kritikuju me, da pokušam da istaknem razliku između dobra i zla, da istaknem njihovu niskost (prostotu) i trenutke častnosti poštenja i ponosa. Da potsetim ljude koji dopuštaju niskosti da su postojali trenuci kada su oni kao narod, njihovi očevi i dedovi stvarali divna, veličanstvena i slavna dela.

PITANJE: Uvek govorite o istini — hoćete li nam definisati ono što zovete istinom?

FOKNER: Činjenica nije suviše važna, nju mogu izmeniti zakon, prilike, privreda, temperatura ali istina je postojana stvar — to je ono što čovek zna da je pravo i kada ga oskvrnavi svestan je da će ga mučiti.

PITANJE: Molim Vas recite nam razliku između istine i ideala?

FOKNER: Pa, ideal je nada, težnja, to može da bude neostvaren san. Istina nije neostvaren san, to nije ideal ili težnja. Istina je suština koju čovek mora prihvatiti onakvu kakva je — ili provesti ceo svoj život bežeći od nje.

PITANJE: Kakvo ćete delo uskoro napisati?

FOKNER: Nadam se bolje od onog što sam dosada napisao. Mislim da čovek nije nikad zadovoljan knjigom ili pesmom koju je tek završio — što je svakako razlog da napiše drugu. I verujem koliko god živeli (on ili ja) uvek ću nastojati da napišem dobru knjigu kakvu do danas još nisam stvorio.

S engleskog prevela
Marica MALETIC

marek hlasko

PIJAN U PODNE

Bilo je to u podne i po žezi koja je svaki zakatak kamenoga grada ispunjavala mučenjem; lišće na drveću se skovrdžalo i vrela asfalt je snažno mirisao na smolu. Ulicom je išao pijan čovek. Sešir mu se držao na samoj čubi na onaj čudnovat način na koji uspevaju da nose sešir samo pijanci — trenom čoveku pao bi s glave već nakon tri koraka; a pijanac će preći tako kroz sedam paklova. Išao je korakom širokim i isto tako neodmerenim; i najbolji geometar pokazao bi se kao dete kada bi mu naredili da proračuna ovu mešavinu rombova, elipsa, izlomljenih linija. Prolaznici su se osvrtni za njim, a on je išao; imao je strašan izraz ludoga proroka i mlatarao je rukama po zraku tako snažno kao da svaki čas nailazi na prepreke. Pritom je mrmljao besmisleno.

No uskoro ga izdadoše noge; u jednom trenutku se zaljula, svali na travu i tamo ostade. Sešir mu se, dakako, i dalje držao na glavi; težeći je imao crveno nabrekli lice — ovo lice nalazilo se sada na punom suncu. Iz usta mu je curio mlaz sline; oči su mu bile posuvraćene beonjačama nagore; pri padu mu se košulja izvukla iz pantalona i u izgledu njegovog obnaženog tela bilo je nečeg nečuvano odvratnog.

Polako se počese okupljati ljudi; stvar se dešavala u Pragi gde su — kao što se zna — jedina atrakcija medveđi i pijanci. Praga je još uvek drugi grad i često čovek iz centra zastaje ovde začudjeno. Ovde je puno ljudskih olupina — kako se izrazio jedan mlad i sproban kritičar kome očigledno izgleda da čovek može dočekati kraj sličan kraju mašine. Za ljude koji su gledali pijanoga nije bilo u ovom prizoru ničega čudnog. Među njima je stajao jedan u plavom odelu i svetlom kačketu. Govorio je:

— Je li bio život? Bio je. Jesam li živeo? Jesam. Pre sam mogao svakodnevno biti mrtav pijan i zet je takodje mogao biti pijan. Bila je nekad takva krčma na Ratuševoj; kada smo u nju zet i ja ulazili orkestar je svirao »Laku konjicu«. Litar je tada stajao četiri zlota; i zet je bio pijan, i ja sam bio pijan. Bili smo pod gasom svaki dan. Ali to je bilo nekad. Ne sada. Sada toga više nema. Sada ako se udesim jednom nedeljno, i to je dobro. A ranije svaki dan. Ja i zet. Treba sam da zapitate ovde u Pragi za Vlatka Majthola. Svako ga zna.

— Sta je bilo s vašim zetom? — upita jedan od okupljenih. Bio je to nizak, suvonjav čovečuljak sa celavom opaljenom lobanjom.

— Ovaj u plavom odelu se okrete prema njemu.

— Sta se to vas tiče? — upita oštro.

— Možda sam ja poznavao vašeg zeta — reče niski, suvonjavi čovečuljak.

— Ja dvadeset godina u Pragi stanujem. Poznajem ovde čitavu gomilu ljudi.

— Henjeka Jablonovščaka ste poznavali? — upita čovek u plavom odelu.

— Onoga iz Bjalostrčke?

— Ne, onoga što je u Zompkovskoj imao radnju.

— Ne — reče čovek sa opaljenom lobanjom. — Njega nisam znao.

— Pa šta se kog djavola mešate? — reče ovaj u plavom odelu.

— Strašno mrzim takve dronjke koji sve hoće da znaju o životu. U mene je princip: njušku držati kratko.

Pijani čovek ležao je na suncu; oko njega se okupljalo sve više sveta. Među njima je stajala devojka, imala je prčast nos i plavu kosu; moglo joj je biti najviše dvadeset godina. Govorila je:

— Kako se on mogao tako opiti? Zar ga nije stid? Pravi od sebe stoku, upropašćuje zdravlje za vlastiti novac. Uopšte ga ne želim. Volela bih da ga zgrabi milicija i da ga zadrže preko noć. Zar on ne može da živi drugačije? Može. Može da radi, da ima kuću i porodicu. A možda on i ima porodicu? I oni ga sada čekaju? On bi mogao još da uči; sada i stari ljudi mogu još da uče.

— Otkuda znate — reče neko otpozadi — da bi on želeo da uči? Možda je sam? Možda ga niko nije voleo i ne voli? Možda živi sam i ne ide mu se u postu kuću? Možda je sasvim sam?

Devojka se okrete, pogleda u ovoga što govori i prsnu u smeh.

— Baš ste detinjasti — reče. — Niko ga nije voleo, usamljen... mora pronaći neki cilj u životu. Cilj, razumete? A usamljenost? Toga nema. Sada niko nije sam, niti nesrećan. Toga nema.

— U redu — reče ovaj što joj se obratio maločas. — Hvala vam lepo.

Devojci se približi jedan momak; imao je na sebi odličnu košulju, a glava mu je bila kratko ošišana — kosa mu smešno štrčala.

— Da podjete sa mnom u kino? — upita momak. — Imam dve karte.

— Sta se daje?

— Ne znam — reče momak. — Izgleda nešto ljubavno.

— Da ne bude nešto glupo? — upita devojka.

— Ne znam — reče momak i sleže ramenima. — Valjda neće. Idemo, treba, da počne.

Uze je za ruku i odoše. Čovek u plavom odelu i svetlom kačketu prativori oči i nastavi:

— U šestom komesarijatu imali smo jednog poznatog narednika. I dešavalo se da nas dočepaju: mene i zeta. Opet dvadeset i četiri sata. A onaj narednik veli zetu: »Gospodine Henjek, ja ću vas u bajbok. Gospodine Henjek, sedete vi kod mene. Gospodine Henjek, neka me nagla, zla krv uguši, ja ću vam zapaprtiti«. Ali nismo sedeli nikada duže od dvadeset i četiri sata. Živeli smo s njima »xrvavo, ja i moj zet.

— Vaš zet mora biti propisna svinja — reče neko otpozadi.

Bio je to nizak čovek u uglašanim pantalonama koje bi i u paklu odale montera; bio je obučen u sportsku košulju a na levom ruku imao je utetoviranu zmiju. Bio je nizak i čvrst kao medved; gledajući u njegova široka pleća i grube ruke osećala se u njemu velika snaga — budio je poverenje. On se naže nad ovim što leži i brutalno ga prodra. Pijani otvorili jedno oko i odmah ga zatvorili. Čovek u monterskim pantalonama se ispravio.

— Kućkin sin — reče. — Ožderao se u samo podne. Šta sada da se učini s takvom stokom?

— Treba da se stidite — reče neko sa strane; bio je to čovek sa profesorskim licem. — Treba da se stidite što tako govorite. Tu stoje žene i deca: kako možete tako. A sigurno svake nedelje izgledate isto ovako.

— Ja znam ovog pijanca — reče drugi muškarac. — Nekada je u Bžeskoj bio bar. Zvao se »Gostionica kod Mornara«. Vlasnik je bio težak preko sto kila; dolazili su izdaleka da ga vide. Kod njega se nikada nisu dešavali ispadi; gosti su se zabavljali učtivo kao deca u zabavištu. Ja sam tamo odlazio ponekad; onaj mornar je umeo tako da priča da si imao sve kao naslikano pred očima. A ovaj slepac što leži tu na zemlji takodje je dolazio tamo. Stane kraj šanka i viče: »Gospodine šefe, ja ću odavde otići. Otići ću i svi će zaboraviti da sam živeo u ovom gradu. Ali vi ćete me zapamtiti, a? To nije važno što sam ja pijanica. Svaki dan sam pio ovde kod vas. Pio sam čak i nedeljno. Celu sedmicu čekao sam da podjem nekud u nedelju, ali u nedelju mi se nije htelo ći nikuda. Oni kod kojih je trebalo da podjem nemaju nedelje. I dolazim k vama. Hoćete li me pamtiti u životu?«

— Je li on bio lud? — upita muškarac sa utetoviranom zmijom. — Zašto je govorio tako čudno?

— Svaki čovek čudno govori — reče ovaj što se sretao sa pijanijem u »Gostionici kod Mornara«. — Svakog je čoveka teško razumeti. Ali on nije bio lud. To je nekada bio vrlo fini i valjan momak.

— Mnogo ljudi se propilo — reče jedan gospodin mršava lica, sa naočarima. — Kad bi se ljudima dalo sve što im treba za dobar život, oni ne bi pili. Premalo zaraduju.

— Gospodine! — reče vlasnik zmije. — Gospodine, kome vi to govorite? Meni? Koji zaradujem hiljadu zlota, a imam ženu i dvoje dece? Meni to govorite? — Malo se oduva pa reče: — Pomozite mi. Da odvedemo ovoga lafa.

— A, ne! — reče gospodin s naočarima i podiže prst gore. — Izvinite, ali to je suviše odvratno. Ja pijanu stoku neću voditi. Uostalom ja nisam iz Varšave; nisam došao ovamo da vidim pijanu stoku.

— I bolje — reče čovek sa zmijom. — Došli ste ovamo da vidite grad i našu Censtohovu. Kupite se odavde. Leto je: treba da se popravište i pocrnite. U bolnici nećete imati sunca. Po čemu je on za tebe stoka?

Gospodin s naočarima se udalji kao da igra mazurku. Muškarac u plavom odelu i svetlom kačketu reče:

— Evo sad će povraćati. Zete...

— O, dodjavola! — reče neko otpozadi. — Gospodine Majthloh, zar me ne poznajete? Ja poznajem vas i vašega zeta. Bili smo zajedno u zatvoru na Gensuvciji, zar ne?

— U redu — reče ovaj u plavom odelu. — Pa šta?

— Pa ništa — reče čovek otpozadi. — Samo da se čistite do što djavola. Bili ste sa zetom u zatvoru za cvonjak. Varali ste ljude.

— A vi? Da vi niste bili nevini?

— Sedeo sam zbog istog, kao i vi. Ali sad radim; imam dobru platu i mir. Zao mi je što sam vam nekad naseo. Čistite se odavde, jer kad vam prilepim zube za trotoar, ima glava da vam pukne.

— U redu — reče muškarac u plavom odelu — srešćemo se mi još. Ali onda ćeš mi ti zalajati na mesec.

Sleže ramenima i udalji se. Pijani je ležao i dalje nepokretno i svi su gledali u njegovo crveno lice. Naže se nad njim mali dečacić i prutom mu dodirnu nos. Zena što je stajala u krugu ljudi podiže dečaka za ruku i viknu:

— Beži jer će udariti!

— Neće on više nikoga udariti — reče drugi jedan što je stajao pozadi.

Moglo mu je biti oko četrdeset, izgledao je zdrav, nosio je otromboljene bričice i šarenu vunenu kapu kakva se nekada toliko nosila u predgrađima Varšave; sada takve kape nose još samo poslednji golubari na Marimontu i Pelcovizni. Čovek s bričicama je obučen u jahaće čašire i kožni kaputić sa podvijenim rukavima. Ispljnu opušak i ponovi:

— Neće on više nikoga udariti. Takvi kao on ne tuku. Sad sam se tek setio da sam ja negde već sreo tog lafa; bilo je to davno i nekako vraški čudno — reče jedan čovek u železničarskom odelu.

— Ponekad izgleda da toga uopšte nije ni bilo. Nekad sve to izgleda strašno, nekad smešno, nekad glupo. Ali ne onako kako je stvarno bilo.

— Vi ste trebali otići u popove — reče onaj u kožnoj bluzi.

— Koga ste djavola postali železničar?

— Ja sam impotent od rođenja — reče čovek u železničarskom odelu — i zato nisam mogao učiniti ono o čemu vi govorite: ti lafavi su strogi u tim stvarima. Ja sam dobar katolik, ali na onom mestu bog me nije stvorio kako je trebalo: očigledno je bio zauzet spasenjem sveta ili drugom »kakvom svinjarijom. Sem toga želeo sam da proputujem malo sveta.

— Razumem to — reče čovek u kožnoj bluzi — Ja sam sofer i sam volim da putujem. Kada sam sreo ovu pijanduru upravo sam jurio kolima. Bilo je to noću, u kasne sate. Volim brzu vožnju i tada sam baš bio dao gas: sećam se kao danas, imao sam na brojčaniku preko pedeset milja — onda se još vozilo iz kolima iz demobilizacije. Ovaj pijani iskoči mi odjednom iz pomrčine i kao stuka podvuce se pod kola. Ja zgazih kočnicu da sam pomislio da će mi se noga zauvek zavuci u stražnjicu. Kola sam pomislio da će mi se noga zauvek zavuci u stražnjicu. Kola sam otkočio, ja skoči iz kabine i na njega. »No i šta — velim — šta sad da uradim s tobom?« On gleda u mene, usta mu krvava, pa veli: »Sta hoćeš?«. Kada bih uradio s tobom ono što bih sad hteo — kažem ja njemu — morao bih u zatvor zbog čoveka, a ubio bih — gnjido. Ti si ožderan?«, »Ne« — kaže. Pogledam u njega i vidim: trezan, samo se sav tresu. Bi mi ga žao: čovek je ipak. »Sta vam bi zaželite? — kažem. — Gde stanujete?« Da vas odbacim?«. Stajali smo u mraku, nasuprot od nas bio je neki plav ograjen daskama; sećam se, leti deca tamo igraju lopte. On čuti. Pitam još jednom: »Kuda želite da podjete?« On se zasmaje nekako idiotski, zgrabi me za ruku i kaže: »Čovek koji je otišao od svojih nema zuda da podje. Kuda god podje naiće na prazan plac?«. I pokazao rukom na ogradu. I ode; drži se za glavu i ništa više ne govori. Nisam ga video otada.